

Direktiivi ülevõtmisega Eesti õiguskorda kaasnevad mõjud ja riskid

Mõju valdkond	1. Majanduslik mõju
Avalduv mõju	Ebaausaid kaubandustavasid piiravat seadust kohaldatakse 15 ebaausa kaubandustava suhtes, mis esinevad olukorras, kus põllumajandustooteid ja toiduaineid müüb tarnija endast müügitulult suuremale ostjale. Seega on seadusel oluline majanduslik mõju kõigile toidutarneahela osalistele. Seaduse väljatöötamisel tuleb arvesse võtta, et 2018. aastal allkirjastasid kaubanduse, toiduainetööstuse ja põllumajandusettevõtete esindajad Eesti head tavad toiduainete vertikaalses tarneahelas¹. Heades tavades on nimetatud rohkem ebaausaid kaubandustavasid kui direktiivis ning lisaks tuuakse välja ka ausad tavad, mida heade tavadega liitunud ettevõtja peab oma tegevuses järgima. Heade tavadega liitunud ettevõtja on endale vabatahtlikult kehtestanud oluliselt rangema enesekontrolli, kui direktiiv ette näeb. Tarneahela kõigi osaliste jaoks on parem, kui turul tegutseksid kõik osapooled üksteisega arvestavalt ning osapoolte omavahelisi suhteid ei peaks seadusega reguleerima. Tulevikus peaksid ebaausaid kaubandustavasid piirav seadus ning tarneahela head tavad üksteist täiendama. Põllumajandustootjatel on lisaks ebaausaid kaubandustavasid piiravale seadusele ka muid võimalusi oma turujõu tugevdamiseks. Põllumajandustootjate koostööle on kehtestatud teatud erandid konkurentsieeskirjadest, koondumine suurendab tootjate läbirääkimisjõudu ning lahendab ka mitmed muud põllumajandustootjate väljakutsed. Ebaausaid kaubandustavasid piirav seadus ei tohiks vähendada põllumajandustootjate vajadust ja motivatsiooni koonduda ning koostööd teha. Majanduslik mõju põllumajandustoodete ja toiduainete tarnijale Põllumajandussektori struktuuriuuringu² andmetel tegutses Eestis 2017. aastal 16 696 põllumajanduslikku majapidamist. Eesti põllumajandusettevõtete struktuur on duaalne – põllumajandusmaa on koondunud suuremate ettevõtete kasutusse ehk ligikaudu 45% põllumajandusmaast on 3% majapidamiste kasutuses. Kuni 10 ha suuruse maakasutustega majapidamisi on arvuliselt üle poole (51%) majapidamistest, kuid nad kasutavad ainult 4% kogu põllumajandusmaast. Samal ajal üle 100 ha suurusega majapidamisi on 12%, nad kasutavad 78% kogu põllumajandusmaast ja toodavad 76% standardtoodangust. Majandusliku suuruse alusel üle 500 tuhande euro suuruse standardtoodanguga majapidamisi on Eestis 1,7%, kuid nende kasutuses on 32% kogu põllumajandusmaast ja nad annavad 54% standardtoodangust.

¹ „Eesti head tavad toiduainete vertikaalses tarneahelas.“ <https://www.koda.ee/sites/default/files/inline-files/Eesti%20head%20tavad%20toiduainete%20vertikaalses%20tarneahelas.pdf>

² Maaeluministeerium (2018). „Põllumajandussektori 2017. aasta ülevaade.“ <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/ylevaated/ulevaade-pollumajandussektor-2017-04.pdf>

	Põllumajanduse osa Eesti SKP-st ning tööhõivest on ca 3%, mis on EL keskmisega võrreldes mõnevõrra madalam. Lisandväärtus hõivatud kohta on pikaajaliselt oluliselt suurenenud, siiski jääb tööjõu tootlikkus alla EL keskmisele tasemele (tootmisteguritulu aastatöö ühiku kohta aastatel 2016-2018 oli EL28-s 17 581 eurot, samal perioodil Eestis 13 933 eurot). Võrreldes Eesti suurte toiduainetööstuste ja jaekettidega, on Eesti põllumajandustootjad väikesed. Üle 90% põllumajandustootjatest kuuluvad müügitulult esimesse ja teise „kasti“ (vt joonis 1) ehk omavad müügitulu kuni 2 miljonit eurot ning 2-10 miljonit eurot. Kuna enamus Eestis tegutsevatest toiduainetööstustest on madala müügituluga mikroettevõtted, satuvad paljud põllumajandustootjad ja toiduainetööstused samasse „kasti“ (vt joonis 1) ning sellisel juhul nende omavahelistele tehingutele seadus ei kohaldu. Äriregistri andmetel oli 2017. aastal Eesti suuremate toiduainetööstuste müügitulud üle 50 miljoni euro ning Eestis tegutseva nelja suurema jaeketi müügitulud üle 350 miljoni euro, seega seadus kaitseb igal juhul põllumajandustootjaid, kes müüvad oma tooteid Eesti suurtele toiduainetööstustele ning neljale suuremale jaeketile. Maaeluministeriumi põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse 2018. aasta ülevaate³ kohaselt tegutses toiduainetööstuse valdkonnas 2017. aastal üle 700 ettevõtte. Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute arvu järgi) on kõige enam alla 10 töötajaga mikroettevõtteid, mis moodustavad ligi 70% kogu ettevõtete arvust. Toiduainetööstuses töötab umbes 3% hõivatutest ning sektor annab 2% Eestis loodud lisandväärtusest. Statistikaameti lühiajastatistika andmetel toodeti 2018. aastal toiduainetööstuse ettevõtete poolt kokku ligikaudu 1,6 miljardi euro eest toodangut, millest kolmandik (ligi 530 miljonit eurot) eksporditi. Suurima osa Eesti toiduainetööstuse toodangust annavad piima- (24%) ja lihatööstus (19%). Toiduainetööstuse ettevõtete müügitulu oli 2018. aastal 1,9 miljardit eurot ja see moodustas 15% kogu töötleva tööstuse müügitulust. Võrreldes eelmise aastaga suurenes toiduainetööstuse müügitulu vaid 2% võrra. Tegevusaladest on müügitulus jätkuvalt suurim osakaal piima- (21%) ja lihatööstusel (17%), joogitööstus andis 12% toiduainetööstuse müügitulust. Toiduainetööstuse kogukasum 2018. aastal oli 71,7 miljonit eurot, mis võrreldes eelneva aastaga vähenes neljandiku võrra (-27%). Nii Eesti toiduainetööstustes loodav lisandväärtus töötaja kohta (2018. aastal 22 300 eurot) kui investeeringute maht materiaalsesse põhivarasse on ELi keskmisest oluliselt madalamad. Enamus Eesti toiduainetööstuste, sh suurte toiduainetööstuste müügitulud on alla 350 miljoni euro. Nagu eelnevalt mainitud, viie suurema jaeketi müügitulu on üle 350 miljoni euro. Seega enamus toiduainetööstustest, kes müüvad oma tooteid Eesti jaekettidele, on seadusega ebaausate kaubandustavade eest kaitstud. Üksikute suurte toiduainetööstuste müügitulu jääb vahemikku 50-150 miljonit eurot. Samasse suurusjärku jääb ka paari suure jaeketi müügitulu. Müües toiduaineid üle 350 miljonilise müügituluga jaekettidele, on toiduainetööstusest tarnija seadusega ebaausate
--	--

³ Maaeluministerium (2019). "Põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse ülevaade 2018." <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/ylevaated/ulevaade-pokat-2018.pdf>

	kaubandustavade eest kaitstud, kuid müües jaekettidele, kelle müügitulu kuulub samasse „kasti“ (vt joonis 1) ehk kuulub samasse müügitulu vahemikku, kaitse ei laiene. Puuduvad andmed Eesti suuremate toiduainetööstuste konsolideeritud müügitulu kohta, seega ei saa hinnata, kas neile seaduse kaitse laieneb. Kui tarnija konsolideeritud müügitulu on üle 350 miljoni euro, seadus ei kohaldu. Eesti Konjunkturiinstituudi 2018. aastal läbiviidud uuringu „Eesti toidusektori tarneahela toimimine ja ebaausate kauplemistavade mõjud“ (edaspidi: <i>EKI uuring</i>)⁴ on viidatud Catherine Nicholsoni ja Bob Youngi 2012. aastal ilmunud uuringule, mille kohaselt suurte jaekettide turujõud tuleneb asjaolust, et tarnijaid on palju ning jaekette vaid väike arv. Kui suuri jaekette on ühes riigis keskmiselt 4-5, siis põllumajandustoodete ja toiduainete tootjaid ja töötlejaid on sageli tuhandeid, mis tekitab nn liivakella efekti ja muudab suured jaeketid filtriks tootjate ja miljonite tarbijate vahel. Selline läbirääkimispositsioonide tasakaalustamatus toob endaga tõenäoliselt kaasa ebaausad kaubandustavad, kui suuremad ja mõjukamad kaubanduspartnerid püüavad seoses müügitehinguga läbi suruda teatavaid neile kasulikumaid tavasid või lepingulisi suhteid, kui üks kaubanduspartner on nõrgem kui teised. Euroopa Komisjoni läbiviidud mõjuanalüüsi⁵ kohaselt rahalist hinnangut, kui palju põllumajandustoodete ja toiduainete tarnijad ebaausaid kaubandustavasid keelustavast ja piiravast seadusest võiksid kasu saada, ei ole võimalik anda. Erinevad uuringud on siiski andnud hinnanguid ebaausate kaubandustavade kasutamisest tekkinud kahjude kohta, võttes arvesse tekitatud kahju ulatust ja esinemissagedust. Ühendkuningriigi Konkurentsikomisjon viis enne ebaausaid kaubandustavasid piirava seaduse rakendamist läbi uuringu⁶, millest selgus, et kolmandik kuni pool tarnijatest on kogenud kaubandustavasid nagu makseviivitused, ülemäärased tasud kliendikaebuste läbivaatamise eest ning tagasiulatuva hinnakorrektsioonid. Arvutused on tehtud eeldusel, et kõikide liikmesriikide tarnijad puutuvad kokku sarnaste ebaausate kaubandustavadega ning kahjud ulatuvad 1-2% tarnijate müügitulust. Põllumajandussektori VKE-de müügitulu on ELis ligikaudu 325 miljardit eurot ning VKE-dest toiduainetööstuste müügitulu ligikaudu 470 miljardit eurot. Sellest lähtuvalt hinnati uuringus, et ebaausate kaubandustavade kasutamisest tekkiv kahju VKE-dest põllumajandustootjatele on kokku 1 kuni 3,3 miljardit eurot ning VKE-dest toiduainetööstustele 1,5 kuni 4,7 miljardit eurot. Eestis ebaausate kaubandustavade rakendamisega kaasnevat rahalist kahju hinnatud ei ole. Sagedamini seisavad ebaausate kaubandustavadega silmitsi toiduainete
--	--

⁴ Eesti Konjunkturiinstituut (2018). „Eesti toidusektori tarneahela toimimine ja ebaausate kauplemistavade mõjud.“ https://www.pikk.ee/wp-content/uploads/2018/10/Eesti_toidusektori_tarneahela_toimimine_ja_ebaausate_kauplemistavade_mojud_2018.pdf

⁵ European Commission (2018). „Commission staff working Document. Impact assessment. Initiative to improve the food supply chain (unfair trading practices).“ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018SC0092&from=EN>

⁶ Competition Commission (2008). „The supply of groceries in the UK market investigation.“ <http://www.ias.org.uk/uploads/pdf/Price%20docs/538.pdf>

	tarneahela väiksemad ettevõtjad, kuna võrreldes suurtega on nende läbirääkimispositsioon üldiselt nõrgem. Eriti tundlikud on ebaausate kaubandustavade suhtes põllumajandustootjad, kuna neil on sageli vähem läbirääkimisjõudu kui tootmisahela järgmistes etappides tegutsevatel ja nende tooteid ostvatel partneritel. Seetõttu on põllumajandustootjatel vähem alternatiivseid võimalusi oma toodete tarbijale viimiseks. Ebaausate kaubandustavade eest on oluline kaitsta ka suuremaid ettevõtjaid, kuna ebaausate kaubandustavade seotud kulude vältimise eesmärgil suunatakse need kulud toidutarneahelas tagasi nõrgema positsiooniga tarnijateni. EKI uuringu kohaselt on Eestis probleemsemad just suurte ettevõtete (müügituluga 10 kuni 70 miljonit eurot) ja jaemüüjate suhted. Seega põllumajandustoodete ja toiduainete, sealhulgas töödeldud toodete vahetarnijate toodete kaitse võib samuti aidata ära hoida kaubavahetuse ümbersuunamise kaitsmata tarnijatele. Ebaausate kaubandustavade esinemine võib panna ettevõtja kasumi ja kasumimäära surve alla, mille tulemuseks võib olla ressursside ümberpaigutamine ning isegi elujõuliste ja konkurentsivõimeliste turuosaliste ettevõtlusest kõrvaldamine. Näiteks riknevate põllumajandustoodete ja toidukaupade lepingulise koguse ühepoolne tagasiulatuva vähendamine tähendab ettevõtja jaoks saamata jäänud tulu, kuna tal ei pruugi olla lihtne leida neile kaupadele alternatiivset müügivõimalust. Hilinenud maksmine riknevate põllumajandustoodete ja toidukaupade eest pärast seda, kui need on tarnitud ja ostja on need müünud, on tarnija jaoks täiendav rahaline kulu. Kui tarnijale pannakse kohustus võtta tagasi tema poolt ostjale tarnitud, kuid ostja poolt müümata jäänud tooted, oleks see riski põhjendamatult ülekandmine tarnijale, mis omakorda mõjutaks viimase kavade ja investeeringute kindlust. Kui tarnija on sunnitud aitama kaasa turustaja üldiste laovarude reklaamimisele ilma selle eest vastavat kasu saamata, võib see tema kasumimäära põhjendamatult vähendada. Eelnevast lähtuvalt on ebaausaid kaubandustavasid piirava seaduse olulisim majanduslik mõju põllumajandustoodete ja toiduainete tarnijatele ebaausate kaubandustavade rakendamise tulenevate kulude vähenemine ning stabiilsem majanduskeskkond. • Majanduslik mõju põllumajandustoodete ja toiduainete ostjale Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 2017. a majandussektori ülevaatest⁷ selgub, et Eesti jaekaubandus on suuresti koondunud viie jaeketi kätte. Samas on Eestis sektori heterogeensus suurem kui naaberriikides. Nii Soomes kui ka Lätis on turul vaid kaks domineerivat ketti. Äriregistri andmetel oli Eesti jaekaubanduse müügitulu (spetsialiseerimata kauplustes, kus olid ülekaalus toidukaupad) 2017. aastal kokku enam kui 2,4 miljardit eurot ning kasum üle 85 miljoni euro. Viie suurema jaeketi müügitulu oli rohkem kui 1,7 miljardit eurot ning kasum üle 71 miljoni euro. Suurima
--	--

⁷ Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium (2018). „2017. aasta majandusülevaade.“ https://www.mkm.ee/sites/default/files/majandusulevaade_2017.pdf

müügituluga oli Coop Eesti, mille turuosa moodustas müügitulu järgi 22%. Coopis oli ka kõige rohkem töötajaid (5 000). Järgnesid Maxima (19%, 4 300 töötajat), Selver (18%, 2 533 töötajat) ja Rimi (16%, 2 686 töötajat). Kaupluste arvult oli suurim Coop (343 kauplust), järgnesid Rimi (82 kauplust), Maxima (76 kauplust), Meie Toidukaubad (67 kauplust) ja Grossi Toidukaubad (60 kauplust). Eesti kuulub jaekaubanduse kontsentratsioonilt Euroopa juhtivate riikide hulka. Euromonitori andmetel oli Eesti jaekettide kontsentratsioon Euroopa Liidus 2016. aastal (5 suurema jaeketi arvestuses) 76,3%-ga kuuendal kohal. Lähiaastatel on turule oodata jaeketti Lidl, mis teravdab oluliselt jaekaubanduses konkurentsi. SEB majandusanalüütik Mihkel Nestor tõi SEB majandusprognoosi tutvustades⁸ välja, et kuigi 2019. aasta jääb jaekaubanduse jaoks veel heaks, avaldab edaspidi tööjõukulude kasv kasumitele tugevat survet.

Seadusel on oluline majanduslik mõju ostjatele, kes ostavad põllumajandustooteid ja toiduaineid endast müügitulult väiksemalt tarnijatelt. Seadus piirab ostjate majanduslikku tegevusvabadust, piirates 15 kaubandustava, mida loetakse põllumajandustoodete ja toiduainete tootjatest tarnijate majanduslikku olukorda kahjustavateks. Ebaausaid kaubandustavasid piirav seadus paneb ostja kasumi ja kasumimäära surve alla. Näiteks sätestab seadus põllumajandustoodetele ja toiduainetele, mida ei loeta riknevateks, maksimaalseks maksetähtajaks 60 päeva. Teatud jookide puhul nagu näiteks kallid alkohoolsed joogid, võib toote käibekiirus olla mitu kuud, kuid ostja on kohustatud tarne eest tasuma hiljemalt 60 päeva pärast. See võib mõjutada ostja otsust sortimendi valikul, vähendades toodete osa, mille käibekiirus on aeglane. Eesti suuremate ostjate turupositsioon on siiski piisavalt tugev ning seaduse rakendamisest tulenev majandusliku tegevusvabaduse piiramine turuosaliste ettevõtlusest kõrvaldamiseni ei vii. Seaduse rakendamisega kaasnevad rahalised kulud bürokraatia ja töökoormuse kasvu tõttu. Tarnelepingud tuleb seadusega kooskõlla viia ning vastavalt seaduses sätestatule kohaldada selliselt, et teatud tarnija ja ostja vahelised kokkulepped oleksid selgelt ja ühemõtteliselt sätestatud, et neid ei käsitletaks ebaausatena.

- **Majanduslik mõju tarbijale**

Statistikaameti andmetel oli Eestis 2018. aastal 602 600 leibkonda, kes põllumajandustooteid ja toiduaineid tarbivad. Tarbijat mõjutab majanduslikult eelkõige hind, mille eest on võimalik kaubandusest toiduaineid osta. Euroopa Komisjoni läbiviidud mõjuanalüüsi kohaselt puuduvad tõendid, et liikmesriikides, kus ebaausaid kaubandustavasid rangelt reguleeritakse, oleks inflatsiooni mõju tarbijahindadele suurem kui leebemate reeglitega liikmesriikides või liikmesriikides, kus reegleid sätestatud ei ole. Seega ei ole põhjust eeldada, et seaduse rakendamine võiks tulevikus põllumajandustoodete ja toidukaupade hindu tõsta.

⁸Nestor, M. (2019). Ettekanne Baltic Retail Forum konverentsil.

Ebasoovitavate mõjude risk	SEB majandusprognoosi kohaselt on Eesti kaubanduse müügitulud viimasel aastal tänu sisetarbimise kasvule suurenenud, kuid tugev surve tööjõukulude kasvule on oluliselt vähendanud kaubanduse kasumeid. Direktiivist rangemate nõuete rakendamine paneb ostja kasumimäära tugevama surve alla ning ostja jaoks võib olla kasulikum leida omale sarnase või suurema müügituluga tarnija, kellega sõlmitud tarnelepingutele seadus ei kohaldu. See piiraks oluliselt põllumajanduse ja toiduainete tootjate müügivõimalusi. Lisaks võivad ranged piirangud oluliselt mõjutada ostja sortimendi valikut tarnija kahjuks, kuna ostjal kaob motivatsioon lisada sortimenti uusi ja tarbijale tundmatuid tooteid ehk tooteid, millega kaasneb suurem majanduslik risk. Lisaks võib ostja keelduda sortimenti lisamast tarnijate tooteid, kellega puudub varasem tehingute tegemise kogemus. Seaduses direktiivist rangemaid nõudeid sätestades ning piirates ebaausaid kaubandustavasid, sõltumata müügitulu suurusest või sellest, kas ettevõtja osaleb tehingus müüja või ostjana, võib viia olukorrani, kus suurettevõtted kasutavad kaebuse esitamise võimalust survemeetmena tehingupartnerilt paremate tingimuste välja pressimiseks. Tekiks oht, et seaduse nõuete täitmise eest vastutav asutus koormataks kaebustega üle ning seadus ei täidaks enam oma eesmärki kaitsta nõrgema tarneahela positsiooniga tarnijat temast tugevama ostja eest.
----------------------------	--

Mõju valdkond	2. Sotsiaalne ja demograafiline mõju ning mõju regionaalarengule
Avalduv mõju	Statistikaameti andmetel elas ja tegutses 2018. aastal maapiirkonnas pea kolmandik Eesti elanikkonnast ning ettevõtetest, kellest ligi pooled tegelevad teenuste osutamisega, ligikaudu kolmandik põllumajanduse, jahinduse, metsamajanduse ja kalandusega ning viiendik töötleva tööstusega. Kokku pakub maapiirkond tööd 24%-le koguhõives osalejale, so 162 000 inimesele, kellest 71% on maa- ja 29% linnapiirkonna elanikud. 115 000-l maapiirkonnas elaval hõivatul asub põhitöökoht maapiirkonnas, 85 000-l linnalises asulas ja 6 100-l välismaal. Suurim tööandja on teenindussektor, pakkudes tööd 61%-le maapiirkonnas elavale hõivatule, järgneb 31%-ga tööstus- ning 8%-ga primaarsektor. Statistikaameti andmetel oli 2018. a esimese poolaasta seisuga toiduainetööstuses tööga hõivatud keskmiselt 14 592 inimest ning primaarsektoris oli 2018. aastal tööga hõivatud 21 900 inimest, mis kokku moodustavad ca 6% kõigist hõivatutest. EKI uuringu kohaselt oli 2016. aastal jaemüügi, kus on ülekaalus toidukaubad, joogid ja tubakatooteid, sektoris hõivatud ca 17 000 inimest ehk ligikaudu 3% kõigist hõivatutest. Arvestades, et viimase kolme aasta jooksul on erinevate jaekettide kaupluste arv kasvanud, võib eeldada, et ka hõivatud inimeste osakaal sektoris on kasvanud. Nii põllumajandustoodete ja toiduainete tarnijad kui kauplused ja hulgikaubandus on olulised nii tööhõive kui regionaalarengu seisukohalt. Maapiirkondades tegutsevate ettevõtete käekäigust sõltub piirkonna areng, kuna kohalikud tootjad pakuvad ümberkaudsetele inimestele tööd ning panustavad muul moel kohaliku elu arengusse. Ebaausate kaubandustavade keelamine ja piiramine hoiab kokku põllumajandus- ja

	toiduainete tootjate kulusid ning võimaldab varasemast rohkem oma ettevõtlusesse investeerida, mis omakorda loob võimalused maapiirkonnas uute töökohtade tekkeks.
Ebasoovitavate mõjude risk	Liiga piiravate keeldude rakendamine võib vähendada ostjate motivatsiooni sortimenti kaasata uusi- ja nišitooteid või sõlmida tehinguid kaubanduspartneritega, kellega puudub varasem koostöökogemus ning seetõttu ka usaldus. See võib piirata noorte põllumajandustootjate võimalusi leida oma toodetele väljund, mis pikemas perspektiivis võib vähendada noorte põllumajandustootjate maapiirkondades ettevõtlusega alustamist. Liigselt piirav seadus vähendab põllumajandustoodete ja toiduainete ostjate kasumiväljavaateid ning võib sundida ostjaid otsima lisavõimalusi kulude kokkuhoiuks. See omakorda avaldab survet töötajate palgatasemetele, millega võib kaasneda tööjõu koondamine ning ettevõtte suurema rahvastikutihedusega piirkonda kolimine.

Mõju valdkond	3. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele
Avalduv mõju	Ebaausaid kaubandustavasid piiraval seadusel on positiivne mõju toiduga kindlustatusele ehk toidujulgeolekule. Toidujulgeolek tähendab, et toiduga varustatus on stabiilne ja kõigile kättesaadav. Ebaausate kaubandustavade rakendamine põllumajandustootjate peal või nendest saadud kahju suunamine tarneahelas tagasi põllumajandustootjani võib panna ettevõtja kasumi ja kasumimäära surve alla, mille tulemuseks võib olla ressursside ümberpaigutamine ning isegi elujõuliste ja konkurentsivõimeliste turuosaliste ettevõtlusest kõrvaldamine. Ebaausate kaubandustavade piiramine tagab tootjale stabiilsema majanduskeskkonna, võimaldab tootjal oma rahavoogusid ning tootmist efektiivsemalt prognoosida ning seeläbi panustada toidujulgeoleku tagamisse.
Ebasoovitavate mõjude risk	Liiga piiravate keeldude rakendamine võib vähendada ostjate motivatsiooni osta kohalikest väikestelt tarnijatelt, vaid importida tooted rahvusvahelistelt hulgiladudelt või eelistada tehingutes suuri tarnijaid, kelle puhul seadus ei rakendu. See võib oluliselt halvendada Eesti toidujulgeolekut, vähendada põllumajandus- ja toiduainesektori ettevõtlusstruktuuri mitmekesisust, mõjuda negatiivselt maapiirkondade ettevõtlusele ning halvendada äärealade olukorda. Viimane võib omakorda avaldada survet sotsiaalhoolekandele ning kätkeada endas julgeolekuriski.

Mõju valdkond	4. Mõju elu- ja looduskeskkonnale
Avalduv mõju	Ebaausaid kaubandustavasid piiraval seadusel on kaudne mõju elu- ja looduskeskkonnale. Seadusega kaitstakse põllumajandus- ja toiduainetoodete tarnijaid teatud ebaausate kaubandustavade eest nagu näiteks riknevate kaupade lepingulise koguse ühepoolne tagasiulatuv vähendamine või müümata toodete tagastamine, mille tulemusena ei pruugi tootja oma kaubale leida alternatiivset müügivõimalust. Sellise ebaausa kaubandustava keelustamine peaks vähendama toiduraiskamist. Hilinenud maksmine riknevate toodete eest pärast seda, kui need on

	tarnitud ja ostja on need müünud või tasu maksmine turustaja üldiste laovarude reklaamimisele ilma selle eest vastavat kasu saamata, on tarnija jaoks täiendav rahaline kulu, mis mõjutab negatiivselt tarnija investeerimisvalmidust ja –võimekust. Kõrgem kasumimäär võimaldab põllumajandus- ja toiduainete tarnijatel pöörata suuremat tähelepanu tootmise keskkonnasõbralikkusele ning investeerida keskkonnasäästlikesse tehnoloogiatesse.
Ebasoovitavate mõjude risk	Direktiivist rangemate nõuete sätestamine võib tuua kaasa toiduraiskamise hüppelise kasvu. Ostjale ja tarnijale peaks jääma vabadus kulusid jagada, et toiduraiskamise kasvu riski maandada. Stockholm Environment Institute'i 2017. aastal läbiviidud uuringus ⁹ on ühe toidujäätmete vältimise ja vähendamise soovitusena toodud allahindluse tegemine läheneva realiseerimisajaga toiduainetele.

Mõju valdkond	5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele
Avalduv mõju	Seadusega tuleb määrata nõuete täitmise eest vastutav asutus kaebuste lahendamiseks ja iseseisvaks ebaausate kaubandustavade uurimiseks. Maaeluministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hinnangul on Konkurentsiamet sobivaim jõustamisasutuse ülesandeid täitma, kuna Konkurentsiameti teatud ülesanded on sarnased ülesannetega, mida määratud jõustamisasutus direktiivi eesmärgi saavutamiseks peab täitma hakkama. ELi üheksateistkümmes liikmesriigis rakendavad direktiivist tulenevaid sätteid Konkurentsiamet või on loodud uus asutus, mille ülesanne on ebaausate kaubandustavade kasutamist piirata. Konkurentsioiguse kohaldamisala erineb ebaausaid kaubandustavasid käsitlevatest eeskirjadest, kuna ostja ei oma tavaliselt turgu valitsevat seisundit. Ebaausaid kaubandustavasid käsitlevate eeskirjadega reguleeritakse mis tahes olukorda, kus on tegemist ebavõrdse läbirääkimispositsiooniga, ja nendega keelatakse ettevõtjatel kehtestada oma partneritele põhjendamatuid ja ebaproportsionaalseid tingimusi, mistõttu ebaausaid kaubandustavasid käsitlevad eeskirjad täiendavad ELi konkurentsieeskirju. Eestis ei ole varem ebaausaid kaubandustavasid seadusandlikul tasandil reguleeritud, seega on tegemist täiesti uue valdkonnaga, mida direktiiviga reguleeritakse ning sellega lisanduvad Konkurentsiametile täiesti uue valdkonna ülesanded, mis ei ole sisuliselt võrreldavad Konkurentsiameti praeguste tegevustega ning mis nõuavad Konkurentsiametilt täiendavat kompetentsi ning lisaressurssi direktiivist tulenevate kohustuste täitmiseks nagu kaebuste menetlemine, uurimiste algatamine, vastastikuse abi pakkumine piiriüleste uurimiste korral ning iga-aastane aruandlus Euroopa Komisjonile. Ebaausate kaubandustavade direktiivi ülevõtmisega lisanduks Konkurentsiametile olulise tähtsusega täiesti uusi ülesandeid, mille teostamiseks vajab amet lisarahastust. See hõlmab nii uue valdkonna teadmiste arendamist kui ka efektiivset menetlemist, kuna Konkurentsiamet peab direktiivist tulenevalt olema võimeline lahendama kaebusi ja iseseisvalt uurima ebaausate

⁹ Stockholm Environment Institute (2015). „Toidujäätmete teke Eesti kaubandus-ja toiduainetööstusettevõtetes.“
https://www.envir.ee/sites/default/files/toidujaatmed_ii.pdf

	kaubandustavade kasutamist, mida põllumajandustoodete ja toiduainete sektoris ostja tarnijale peale surub, tegema ettekirjutusi ebaausa kaubandustava lõpetamiseks, tegema läbiotsimisi ja määrama trahve. Lisaks näeb direktiiv ette liikmesriikide jõustamisasutuste koostöökohustuse ebaausate kaubandustavade menetlemisel, kui ettevõtjad asuvad erinevates liikmesriikides. Kogu eelnimetatu nõuab kahe täiendava ametikoha loomist/mehitamist ametnikega, kes oleksid pädevad nii sisulistes kui erinevates menetluslikes küsimustes. Ebaausate kaubandustavadega seotud uute ülesannete lisandumisel vajab Konkurentsiamet 2 täiendava ametikoha jaoks alates 2021 iga-aastaselt 87 014 eurot. Ühe ametikoha maksumus 43 507 eurot on arvatatud Konkurentsiameti 2019. a eelarve ja koosseisu põhjal (1 957 801 eurot/45 teenistujat) sisaldades kõiki võimalikke ühe ametikohaga seonduvaid kulusid (tööjõukulu, majanduskulud, lähetused, koolitused jne).
Ebasoovitavate mõjude risk	

Küsimused sektorile

1. Milliseid mõjusid, lisaks eelpool nimetatutele, seaduse rakendamine veel avaldab?

2. Milliseid ebasoovitavate mõjude riske, lisaks eelpool nimetatutele, seaduse rakendamine veel võib kaasa tuua?

Mõju valdkond	
Avalduv mõju	
Ebasoovitavate mõjude risk	